

Исак Мисини*

Eurothink – Центар за европске стратегије
Скопље, Северна Македонија

<https://doi.org/10.18485/sres.2024.3.2.4>

UDK 327.82(497.7:497.2)

Прејледни научни рад

Примљен: 10.12.2024.

Прихваћен: 26.12.2024.

УЛОГА ДИЈАСПОРЕ У ОДНОСУ РЕПУБЛИКЕ СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ И БУГАРСКЕ**

АПСТРАКТ

Овај рад испитује улогу бугарске и македонске дијаспоре у посредовању у историјским и политичким споровима између њихових матичних земаља. Упркос дугогодишњим тензијама око питања као што су национални идентитет, језик и заједничке историјске личности, бугарска и македонска дијаспора су у доброј позицији да утичу на билатералне односе. Њихови заједнички културни корени, релативна одвојеност од локалних сукоба и приступ глобалним мрежама омогућавају им да делују као посредници, предлажући решења за сложена питања и изражавајући незадовољство. Анализирањем потенцијала иницијатива које спроводе дијаспоре – као што су организовање пословних форума, програма културне размене, покретање иницијатива за лидерство младих и академска сарадња – овај рад тврди да дипломатија дијаспоре представља јединствену прилику да се превазиђу укорениени националистички наративи. Такође, у раду се истражују и изазови са којима се ове дијаспоре суочавају, посебно реакције радикалних националистичких група, као и то како се емигрантске заједнице крећу кроз тензије између националне лојалности и неутралности. На крају, рад тврди да дијаспоре имају потенцијал да подстичу дијалог и сарадњу, доприносећи конструктивнијем односу између Бугарске и Северне Македоније.

Кључне речи: дијаспора, Северна Македонија, Бугарска, национализам, билатерални односи.

---

* isak.missini@eurothink.mk

** Овај рад је написан као део пројекта „Мој херој, твој непријатељ: Историјски наративи у изградњи националног идентитета у региону Централне и Југоисточне Европе”, који је подржао Вишеградски фонд путем гранта Вишеград+ бр. 22330095.

1. Увод

Историјски гледано, реч дијаспора је први пут коришћена да опише Јевреје који су живели ван древне Палестине након вавилонског изгнанства, а временом је почела да означава расејаност народа заједничког порекла (Britannica, 2024). Дијаспоре нису нужно успостављене насилно (као у случају изгнанства старих Јевреја), већ се обично формирају када „одлив мозгова” и добровољна миграција нарасту до одређеног нивоа и када се нове заједнице (и поткултуре) успоставе на популарним одредиштима. У случају македонске дијаспоре популарне дестинације су Аустралија, Сједињене Америчке Државе, Канада, балканске земље, Шведска, Немачка и Јужна Америка (Бразил и Аргентина) (Јовица, 2023). Најранија формално организована заједница македонске дијаспоре јесте заједница македонско-бугарских имиграната у Северној Америци, која је формализована у Македонску политичку организацију 1922. године.¹

Већ постоји обиље литературе која се детаљно бави замршеношћу комплексних историјских односа између Бугарске и Северне Македоније, и намера овог рада није да допринесе том скупу знања. Уместо тога, овај рад настоји да открије и тестира стресне тачке, те да промовише потенцијалну употребу дипломатије дијаспоре као средства за превазилажење билатералног спора, који тренутно блокира процес придруживања Северне Македоније ЕУ,² што заправо представља инструментални приступ, који се занемарује. У овом раду разматра се значај дипломатије дијаспоре за очување и промовисање националног идентитета, сугеришу се потенцијални облици креативне сарадње, анализирају студије случаја и објективно приказују изазови, али и могућности пре него што се заврши процес придруживања.

2. Дипломатија дијаспоре

Иако не постоји усаглашена дефиниција, дипломатија дијаспоре се може уопштено дефинисати као „колективна акција коју покреће, усмерава и одржава енергија и харизма широког спектра миграната, који утичу на културу, политику и економију друге земље на начин који је обострано користан за отаџбину и нову матичну базу” (Tzirakis, 2019). У случају Бугарске и Северне Македоније, обе нације имају значајну популацију у дијаспори

---

¹ Сада позната као Македонска патриотска организација. Употреба акронима МПО у даљем тексту односиће се на овај нови назив.

² Бугарска захтева да македонски устав призна 3500 етничких Бугара који живе у Северној Македонији као конститутивну нацију.

широм Европе, Северне Америке и Аустралије. Ове заједнице, често удаљене од регионалних националистичких тензија, имају потенцијал да олакшају помирење, подстакну економску сарадњу и допринесу преобликовању дискурса везаног за њихове билатералне односе (Petreski, 2019).

3. Значај дипломатије дијаспоре

Реч дипломатија у суштини подразумева да представници дијаспоре делују као амбасадори земаља свог порекла, промовишући национално културно наслеђе, језичку јединственост и историјски континуитет у иностранству и у земљама домаћинима. Њихов први изазов произилази из улоге, истакнуте у овом уводном додатку, коју имају у специфичном контексту односа између Бугарске и Северне Македоније. Тај специфичан контекст подразумева инсистирање Бугарске на еквиваленцији македонског и бугарског народа. Наиме, власти као што су национални судови и Бугарска академија наука недвосмислено су потврдиле да, према њиховом мишљењу, „не постоји препознатљив 'македонски етницитет' и 'македонски језик' који би особу која се идентификује као Македонац окарактерисали као другачију од свих осталих бугарских држављана” и „да у Бугарској не постоји „македонски етнос”. (Council of Europe, 2024, p. 10). Дакле, први задатак македонске дијаспоре је да јединственост своје нације промовише припадницима бугарске дијаспоре, која је научена да је јединственост македонске нације чисто фиктивна. Пре него што размотримо начине на које се то најбоље може постићи, у следећем одељку ћемо аргументовати зашто су две дијаспоре, супротно ономе што би се инстинктивно могло помислити, у доброј позицији да могу да утичу на билатералне односе.

Иако свака дијаспора има потенцијал да утиче на односе своје матичне земље, македонска и бугарска дијаспора имају посебно добру позицију да то учине због својих заједничких културних карактеристика, удаљености од локалних сукоба и приступа глобалним мрежама. Ови фактори стварају овим дијаспорама јединствене могућности да помогну у премошћивању јаза између својих матичних земаља. Прво, неоспорна културна и историјска преклапања између Бугарске и Северне Македоније представљају основу за потенцијалну сарадњу (Fidanoski, 2021). Историјски развој територија које чине модерну Македонију, посебно Пиринску Македонију, створио је сложену заједничку историју. На пример, суочавамо се са ситуацијама у којима расељени чланови исте породице живе на супротним странама границе (Brown, 1998). Бугари који живе у Пиринској Македонији, а имају македонске корене, сећају се своје давно изгубљене породице, која живи у данашњој Северној Македонији. Ове породице, подељене границама, али повезане

заједничким културним наслеђем, илуструју то колико су ове две нације блиско повезане. Ова блискост у историји и култури, која обухвата језик, традицију и породичне везе, нуди основу на којој се може градити помирење. За чланове дијаспоре, који су код куће често дистанцирани од националистичког жара, ова заједничка историја могла би послужити као тачка постепеног узајамног приближавања. Друго, то што су заједнице у дијаспори одвојене од непосредних политичких тензија, које често доминирају локалним дискурсом, омогућава им да увиде ширу перспективу (Banengai-Koyama & Kluge, 2023). Ова физичка и емоционална дистанца даје припадницима дијаспоре јединствену прилику да заузму неутралан став, који је оријентисан на решавање ових осетљивих питања. Без притиска локалне политике, они могу да се усредсреде на практичне кораке, који ће омогућити сарадњу и дијалог, користећи своја искуства у различитим мултикултуралним срединама да формулишу свој приступ. На овај начин, дијаспоре су често боље опремљене да делују као посредници у споровима које је тешко решити у земљи због веома поларизованих гледишта. Многи чланови дијаспоре су политички активни, ангажовани у лобирању и имају везе у земљама домаћина, које могу искористити да помогну својим матичним земљама (Burgess, 2014). Они често учествују у заговарању, подижући свест о потребама и бригаа својих матичних земаља, и могу да укључе и бугарску и македонску заједницу у иностранству у конструктивни дијалог. Поред тога, припадници дијаспоре често имају финансијска и образовна средства, која су неопходна да би олакшали утицај лобирањем. Како живе у развијеним земљама домаћинима, често су у позицији да финансијски или друштвеним капиталом допринесу иницијативама које подстичу помирење (Taslakian et al., 2021). Било да организују програме културне размене, финансирају заједничке образовне иницијативе било да подстичу пословна партнерства кроз пословне коморе (привредне коморе),³ ове дијаспоре су способне да мобилишу и материјалне и нематеријалне ресурсе како би ублажиле тензије и подстакле сарадњу између Бугарске и Северне Македоније.

У наредном делу овог рада биће речи о креативним приступима дипломатије дијаспоре. Теоретски, није толико тешко замислити имплементацију ових креативних приступа, јер спадају у оквир два споразума између Северне Македоније и Бугарске, који наглашавају важност културне, економске, финансијске, трговинске, правне и друге сарадње између две земље.⁴ Кључну препреку, између осталог, представља отпор одређених група, посебно дела дијаспоре, који сматрају да су споразуми мањкави. На пример, Уједињена

---

³ Македонско-бугарска привредна комора (<https://mbcham.org/>), основана 2011. године.

⁴ Заједничка декларација од 22. фебруара 1999. и Споразум о пријатељству, добросуседству и сарадњи између Републике Бугарске и Републике Македоније.

македонска дијаспора (УМД) посебно је критична према Споразуму о пријатељству, добросуседству и сарадњи између Северне Македоније и Бугарске из 2017. Уједињена македонска дијаспора јавно је изјавила да је Споразум „непотпун, нејасан и контрадикторан” (United Macedonian Diaspora, 2024), изразивши забринутост због недовољно јасних одредаба, као и због његовог могућег утицаја на македонске националне интересе. Штавише, они га описују као нешто што „подсећа на штетну Декларацију која је потписана између две земље 1999. године” (Ibid.). Ова критика произлази из страха да би Споразум могао разводнити посебан македонски идентитет, нарочито када је реч о историјским наративима и културним разликама, које су и даље осетљиве за обе земље.

Реакција Уједињене македонске дијаспоре (УМД) показује како се дијаспоре могу активно укључити у политички дискурс и утицати на одлуке државе, чак и док бораве ван својих матичних земаља. Изражавањем своје забринутости у вези са споразумима и покушавањем да лобира за промене, УМД показује да заједнице дијаспоре могу имати значајну улогу у обликовању националних политика. Ово учествовање је посебно релевантно у контексту споразума између Северне Македоније и Бугарске, пошто припадници дијаспоре користе своју дистанцираност од локалних сукоба да усвоје другачију перспективу. Њихова способност да артикулишу критике и да се залажу за „националне” интересе одражава динамичан облик политичког ангажмана, који превазилази географске границе.

Уједињена македонска дијаспора је такође изјавила да би „желела да Македонија (...) нема нерешених питања ни са једним од својих суседа, укључујући у то и Бугарску” (Ibid.). Ово је веома важна изјава и треба је посматрати холистички, а не само семантички. Веома је важно да организације из дијаспоре, као што је УМД, схвате да могу имати важну улогу у процесу решавања спорова, као и у процесу одрживог помирења. Из његових изјава је јасно да УМД схвата да може изразити своје незадовољство и понудити потенцијалне правне лекове као средства за превазилажење и/или спречавање билатералних спорова.

Поред тога, рад Македонске патриотске организације (МПО), најстарије формалне организације македонско-бугарске дијаспоре у Северној Америци, још је један пример како организације дијаспоре могу имати активну улогу у решавању билатералног спора. Македонска патриотска организација је кроз историју посматрана као пробугарска због потврђивања бугарског карактера Македонаца и самог региона Македоније (Sinadinovski, 2023; Lebamoff, n.d.). Од свог оснивања 1922. године, МПО је промовисао идеју да су Македонци потомци различитих етничких група унутар историјских и географских граница Македоније, што одражава шире, инклузивније разумевање идентитета (Macedonian Patriotic Organization, 2023). Овај приступ наглашава

јединство међу Македонцима, без обзира на то да ли се неки од њих изјашњавају као Македонци бугарског порекла или као етнички Македонци. У својим текућим напорима, МПО ради на „окончавању поларизације” између различитих фракција унутар македонске дијаспоре, посебно оних који се идентификују као Македонци бугарског порекла и оних који себе једноставно виде као етничке Македонце (Macedonian Tribune, 2024). Стављање фокуса на премошћивање јаза између ова два идентитета представља свестан покушај да се створи заједничка основа унутар дијаспоре, упркос постојању, често спорне, дебате око идентитета у региону (Republika, 2024). У том смислу, организације дијаспоре могу се сматрати посредницима и покретачима помирења. Као што је раније поменуто на примеру УМД-а, МПО својим инклузивним приступом пружа пример како организације дијаспоре могу допринети решавању спорова залагањем за јединство и разумевање, чак и када је реч о спорним питањима идентитета.

Конкретан пример конструктивне дипломатије дијаспоре може се извући из изјаве МПО-а у вези са увредљивим коментаром, који је дао један од огранака самог МПО-а (МРО, 2024). Без обзира на историјске ставове МПО-а о Северној Македонији, организација дијаспоре је показала јединство својих бугарских и македонских чланова, наводећи да „мржња само рађа више мржње и насиља и верујемо да наше разлике можемо решити поштовањем, искреношћу, поштењем и грађанским преговорима и дискусијама” и да „недвосмислено осуђује и дистанцира се од језика мржње и погрдних примедби” (Ibid).

4. Креативни приступи дипломатији дијаспоре

4.1 Заједнички пословни форуми дијаспоре

Као што је показано на брифингу Балканског форума 2020, један од најперспективнијих путева за сарадњу дијаспоре јесте организовање заједничких пословних форума, који окупљају предузетнике, инвеститоре и власнике предузећа. Ово би се могло прилагодити садашњем сценарију и повезати и бугарску и македонску дијаспору. Организовање економских форума у кључним светским градовима, попут Њујорка, Лондона и Сиднеја, обезбедило би платформу за дискусије о заједничким економским интересима, помажући да се подстакну пословна партнерстава у индустријама, као што су технологија, пољопривреда, туризам и обновљива енергија (The Balkan Forum, 2020; ISPM, 2023). Главна поента организовања ових форума била би да се истакну материјалне користи ове сарадње, као и да се покаже како обе земље могу профитирати уколико раде заједно, са надом да будући чланови дијаспоре могу скренути разговор са историјских и политичких сукоба и уместо тога

нагласити потенцијал за заједнички просперитет. Јасан пример сарадње је железнички пројекат, који повезује две државе, такозвани Коридор 8.

4.2. Програми културне размене које води дијаспора

Програми културне размене су још једно моћно средство за унапређење односа између Бугарске и Северне Македоније. На нивоу влада је већ наглашена важност ове врсте сарадње и показало се да она превазилази политичке поделе, с тим да се наредне владе обавезу да ће наставити претходне напоре (BNR, 2024). Значајан пример је програм „Космополитска путовања”, који је окупио „амбасаде Грчке, Северне Македоније и Бугарске око програма који истражује везе између традиционалне музике” (Sephardic Heritage International DC, 2022). Ови догађаји подстичу веће међусобно разумевање и уважавање култура, те помажу млађој генерацији дијаспоре да се поново повеже са својим наслеђем. Као што је раније наглашено, припадници дијаспоре, захваљујући физичкој удаљености од проблематичног подручја, могу оставити по страни историјски и политички реваншизам и фокусирати се на поновно повезивање са својим коренима и учење о културним сличностима.

4.3. Иницијативе младих дијаспоре

Ангажман дијаспоре је наглашен као важно средство за помирење два народа, посебно припадника друге генерације, јер су они често дубоко повезани са својим прецима, али су истовремено и обликовани вредностима земаља домаћина (UMD, 2016.). Сходно томе, омладински програми које води дијаспора могли би се фокусирати на неговање следеће генерације лидера који би били посвећени подстицању позитивних промена. Ове иницијативе могу укључивати летње кампове, обуку за лидерство и менторске програме осмишљене тако да усађују вредности сарадње и међусобног разумевања.

4.4. Академска и истраживачка сарадња

Чланови дијаспоре укључени у академску заједницу и истраживање такође могу играти кључну улогу у промовисању јаза између Бугарске и Северне Македоније покретањем заједничких истраживачких иницијатива, као што је Siar навео у својој студији (2014), у којој сматра да „пренос знања дијаспоре (...) доприноси (...) обема земљама”. Научници из обе дијаспоре могли би да сарађују на пројектима, чији је циљ решавање историјских спорова и промовисање помирења – ово би требало да допуни већ постојећу Заједничку мултидисциплинарну експертску комисију, успостављену у складу са Споразумом о пријатељству, добросуседству и сарадњи између

Бугарске и Северне Македоније. Такви комитети могли би да следе добар пример француско-немачког помирења после Другог светског рата.

4.5. Развојни пројекти финансирани донацијама

И бугарска и македонска дијаспора значајно доприносе својим матичним земљама донацијама (Petreski, 2019). Ови финансијски доприноси би могли бити стратешки усмерени ка заједничким развојним пројектима, посебно у регионима дуж границе између Бугарске и Северне Македоније. Дobar пример, који треба следити, представља заједничка иницијатива UNDP, IOM, UNECE и EBRD под називом „Green Finance Facility”, која циља „повратнике и примаоце донација који имају могућност да инвестирају у обновљиве изворе енергије и решења енергетске ефикасности” у Северној Македонији (IOM, 2022). Улагањем у инфраструктурне пројекте, у иницијативе за стварање обновљивих извора енергије или у социјална предузећа у овим прекограничним областима, чланови дијаспоре могли би да помогну промовисању економске међузависности између две нације. Такав је, на пример, Крис Павлоски, македонски имигрант у Канади, који жели да улаже у напоре дигитализације Северне Македоније (MIA, 2024).

4.6. Медијска сарадња дијаспоре

Научници се слажу да у данашњем глобализованом свету медији играју кључну улогу у обликовању јавних перцепција и наратива (Happer & Philo, 2013; Muna Almaududi Ausat, 2023). Фокусирањем на позитивне примере и промовисањем дијалог, ова медијска сарадња могла би да се супротстави често поларизованим и негативним наративима, који иначе доминирају јавним дискурсом. Једна од могућности могла би бити заједничка медијска платформа, коју би водили припадници бугарске и македонске дијаспоре и која би идеално послужила као мост за боље разумевање две земље. Дobar пример који треба следити био би пројекат SEENPM,⁵ који подстиче сарадњу међу медијским професионалцима и активистима како би се супротставили поларизацији и промовисали дијалог у Југоисточној Европи (SEENPM, 2023).

---

⁵ Наши медији: Акција цивилног друштва за стварање медијске писмености и активизма, супротстављање поларизацији и промовисање дијалога.

5. Изазов национализма

Један од главних изазова са којима се суочава дипломатија дијаспоре јесте постојање укореењених националистичких наратива у матичним земљама (Кучуков, 2022). Ови наративи, често укореењени у историјским притужбама, територијалним захтевима или етничким разликама, могу доминирати јавним дискурсом и опструирати покушаје помирења или сарадње (Ibid). У земљама попут Бугарске и Северне Македоније национализам често утиче на политичку реторику, медијско извештавање и јавно мњење, јачајући идеолошке поделе и отежавајући дијалог (Ibid). Националистичке фракције могу оптужити припаднике дијаспоре да су напустили положај матичне земље, етикетирајући их као издајнике или аутсајдере који више не разумеју домаћи политички контекст (Smith et al., 2010). Припадници дијаспоре који покушавају да се ангажују у напорима изградње мира често се суочавају са интензивном реакцијом радикалних националистичких група у обе земље. Ове групе често сваки покушај компромиса или сарадње виде као издају историјских или територијалних претензија своје земље. На пример, у контексту Бугарске и Северне Македоније, напори припадника дијаспоре да промовишу културно или историјско помирење могу се посматрати као подривање националног поноса или давање легитимитета перспективи друге стране о спорним питањима.

6. Закључак

Пошто су заједнице дијаспоре удаљеније од директних политичких и територијалних спорова који доминирају у њиховим матичним земљама, често су у бољој позицији да заузму шири, мање поларизован поглед на ситуацију. Ова релативна одвојеност од локалних сукоба омогућава им да предлажу иновативна и прагматична решења, до којих можда не би дошли да су у напетом политичком окружењу матичне земље. Уместо тога, могу се фокусирати на заједничке циљеве, као што су економски развој, културна размена или регионална стабилност, који су у најбољем интересу обе земље. Било да организују форуме за дијалог, пружају подршку образовној размени било да лобирају за билатералне споразуме, чланови дијаспоре могу приступити овим напорима без притисака да морају одржати националистички поглед на оданост нацији. Штавише, фокусирањем на конкретне резултате – као што су економски раст, културно обогаћивање или регионална стабилност – чланови дијаспоре могу показати да је њихово учествовање мотивисано истинском жељом да се побољшају услови за све укључене стране, а не политичким или идеолошким плановима. Као појединци који разумеју културу,

историју и идентитет своје домовине, али који су такође изложени и различитим перспективама својих земаља домаћина, дијаспоре могу послужити као мостови између сукобљених нација.

Иницијативе као што су организовање заједничких пословних форума, креирање програма културне размене и академска сарадња могу подстаћи економску сарадњу, културно помирење и ангажовање младих, померајући фокус са сукоба на сарадњу и стављајући бугарску и македонску дијаспору у идеалну позицију да делују као посредници у контексту у коме често доминирају националистички наративи. Упркос горе наведеним препрекама, приступ чланова дијаспоре глобалним мрежама и њихова способност да делају ван непосредног политичког окружења нуди им јединствену платформу за предлагање неутралних приступа заснованих на решењима. Дакле, може се закључити да дипломатија дијаспоре остаје недовољно искоришћен механизам, који може утицати на преобликовање односа између Бугарске и Северне Македоније.

Isak Missini*

Eurothink – Center for European Strategies
Skopje, North Macedonia

THE ROLE OF THE DIASPORA IN THE RELATIONSHIP BETWEEN THE REPUBLICS OF NORTH MACEDONIA AND BULGARIA**

ABSTRACT

This paper examines the role of the Bulgarian and Macedonian diasporas in mediating the historical and political disputes between their respective home countries. Despite longstanding tensions over issues such as national identity, language, and shared historical figures, the Bulgarian and Macedonian diasporas are well-positioned to influence bilateral relations. Their shared cultural roots, relative detachment from local conflicts, and access to global networks allow them to act as intermediaries, proposing solutions to complex issues and voicing discontent. By analyzing the potential of diaspora-led initiatives—such as business forums, cultural exchange programs, youth leadership initiatives, and academic collaborations—this paper argues that diaspora diplomacy presents a unique opportunity to overcome entrenched nationalistic narratives. It also explores the challenges these diasporas face, particularly backlash from hardline nationalist groups, and how they navigate the tension between national loyalty and neutrality. Ultimately, the paper posits that diaspora communities have the potential to foster dialogue and cooperation, contributing to a more constructive relationship between Bulgaria and North Macedonia.

Key words: diaspora, North Macedonia, Bulgaria, nationalism, bilateral relations.

---

* isak.missini@eurothink.mk

** This work was written as a part of the project “My Hero Your Enemy: Historical Narratives in National Identity Building in the CEE and SEE Region”, supported by the Visegrad Fund via Visegrad+ grant no. 22330095.

1. Introduction

Historically, the word *diaspora* was first used to describe the Jews living outside ancient Palestine after the Babylonian exile and came to mean the dispersion of a people from a common origin (Britannica, 2024). Diasporas are not necessarily established forcefully (through exile like the ancient Jews) but are rather usually formed when brain-drain and voluntary migration reach certain heights and new communities (and subcultures) are established in popular destinations. In the case of the Macedonian diaspora, popular destinations are Australia, the United States of America, Canada, Balkan countries, Sweden, Germany, and South America (Brazil and Argentina) (Jovica, 2023). The earliest formally organized Macedonian diaspora community is that of the Macedono-Bulgarian immigrants in North America which formalized into the Macedonian Political Organization of 1922¹.

There exists already a plethora of literature that goes over in great detail into the intricacies of the strenuous, historical relations between Bulgaria and North Macedonia, and it is not this paper's intention to contribute to that pool of knowledge. Rather, this paper seeks to uncover, stress-test, and promote the potential use of diaspora diplomacy as a means of overcoming the bilateral dispute currently deadlocking North Macedonia's EU Accession process², indeed an instrumental approach that has seldom gone overlooked. This paper achieves this by looking at the importance of diaspora diplomacy for the preservation and promotion of national identity, suggesting potential forms of creative collaborations, analyzing case studies, and objectively providing challenges as well as opportunities before concluding.

2. Diaspora diplomacy

Although there is no agreed-upon definition, *diaspora diplomacy* can broadly be defined as “a collective action that is driven, directed, and sustained by the energy and charisma of a broad range of migrants who influence another country's culture, politics, and economics in a manner that is mutually beneficial for the homeland and the new home base” (Tzirakis, 2019). In the case of Bulgaria and North Macedonia, both nations have significant diaspora populations across Europe, North America, and Australia. These communities, often distanced from regional nationalist tensions, have the potential to facilitate reconciliation, encourage

---

¹ Now known as the Macedonian Patriotic Organization. The use of the acronym MPO in further text will refer to this new name.

² The Bulgarian demand that the Macedonian constitution recognize the 3,500 ethnic Bulgarians living in North Macedonia as a constituent nation.

economic collaboration, and contribute to reshaping the discourse around their bilateral relationship (Petreski, 2019).

2.1. Importance of diaspora diplomacy

In the ethos of the word diplomacy, diaspora representatives act as ambassadors of their countries of origin; promoting the nation's cultural heritage, linguistic uniqueness, and historical continuity abroad in host countries. Their first challenge arises from their role, outlined in this introductory insertion, in the specific context of the relations between Bulgaria and North Macedonia. That specific context is the insistence of Bulgaria on the equivalence of the Macedonian and Bulgarian nations. Namely, authorities such as National Courts and the Bulgarian Academy of Sciences have unequivocally upheld that, according to them, "there is a lack of distinctive "Macedonian ethnicity" and "Macedonian language" that would characterize a person self-identifying as Macedonian as different from all other Bulgarian citizens" and that "that there is no "Macedonian ethnos" in Bulgaria." (Council of Europe, 2024, p. 10). Thus, the Macedonian diaspora's first task is promoting their nation's uniqueness to their counterpart diaspora, which has been taught that the former's uniqueness is purely fictitious. Before expanding upon how this can be best achieved, the following section will argue why the two diasporas, contrary to initial instinct, are well-positioned to be able to influence bilateral relations.

Although any diaspora has the potential to influence its home country's relations, the Macedonian and Bulgarian diasporas are particularly well-positioned to do so due to their shared cultural characteristics, distance from local conflicts, and access to global networks. These factors create unique opportunities for them to help bridge the gap between their home countries. First, the undeniable cultural and historical overlaps between Bulgaria and North Macedonia provide a foundation for potential cooperation (Fidanoski, 2021). The historical development of the territories that comprise modern Macedonia, particularly Pirin Macedonia, has created a complex shared history. For example, we are faced with situations in which there are displaced members of the same family living on opposite sides of the border (Brown, 1998). Bulgarians living in Pirin Macedonia who have Macedonian roots reminisce of their long-lost family living in present-day North Macedonia. These families, divided by borders yet connected by shared cultural heritage, illustrate how closely linked the two nations are. This proximity in both history and culture, spanning language, traditions, and familial ties, offers a foundation upon which reconciliation efforts can be built. For diaspora members who are often distanced from the nationalistic fervor back home, this shared history could serve as a focal point of convergence. Secondly, the detachment of diaspora communities from the immediate political tensions that often dominate local

discourse allows them to adopt a broader perspective (Banengai-Koyama & Kluge, 2023). This physical and emotional distance gives diaspora members a unique opportunity to take a more neutral, solution-oriented stance on these sensitive issues. Without the pressure of local politics, they can focus on practical steps for cooperation and dialogue, using their experiences in diverse, multicultural environments to inform their approach. In this way, diasporas are often better equipped to act as intermediaries, helping to mediate disputes that can be difficult to resolve domestically due to highly polarized viewpoints. Many diaspora members are politically active, engaged in lobbying, and have connections within their host countries that they can leverage in favor of their home countries (Burgess, 2014). They frequently participate in advocacy, raising awareness about their home countries' needs and concerns, and can engage both Bulgarian and Macedonian communities abroad in constructive dialogue. Additionally, diaspora members frequently have the financial and educational resources necessary to facilitate their influence through lobbying. Living in developed host countries, they are often in a position to contribute financially or through social capital to initiatives that encourage reconciliation (Taslakian et al., 2021). Whether through organizing cultural exchange programs, funding joint educational initiatives, or encouraging business partnerships through business chambers (chambers of commerce)³, these diasporas are capable of mobilizing both material and non-material resources to ease tensions and foster collaboration between Bulgaria and North Macedonia.

In the next section of this paper, creative approaches of diaspora diplomacy are discussed. These creative approaches are theoretically far from unimaginable to implement, since all of them fall under the scope of two treaties agreed upon by North Macedonia and Bulgaria which underscore the importance of cultural, economic, financial, trade-related, legal, etc. cooperation between the two countries.⁴ One of the key obstacles has been the pushback from certain groups, particularly from segments of the diaspora, who view the treaties as flawed. For instance, the United Macedonian Diaspora (UMD) has been particularly critical of the 2017 Treaty on Friendship, Good-Neighborliness, and Cooperation between North Macedonia and Bulgaria. The UMD has publicly stated that the treaty is "incomplete, vague, and contradictory" (United Macedonian Diaspora, 2024), expressing concerns about the lack of clarity in its provisions and its potential impact on Macedonian national interests. Furthermore, they describe it as being "reminiscent of the damaging Declaration that was signed between both countries in 1999" (ibid). This criticism stems from fears that the treaty might dilute

---

³ The Macedono-Bulgarian Chamber of Commerce (<https://mbcham.org/>) – established in 2011.

⁴ Joint Declaration of 22 February 1999 & Treaty of friendship, good-neighborliness and cooperation between the Republic of Bulgaria and the Republic of Macedonia.

Macedonians' distinct identity, especially when addressing historical narratives and cultural differences that remain sensitive for both countries.

The reaction from the United Macedonian Diaspora (UMD) exemplifies how diasporas can actively engage in political discourse and influence state decisions, even while residing outside their home countries. By voicing their concerns about the treaties and attempting to lobby for changes, the UMD exemplifies the significant role that diaspora communities can play in shaping national policies. This involvement is particularly relevant in the context of the treaties between North Macedonia and Bulgaria, as diaspora members leverage their distance from local conflicts to adopt a different perspective. Their ability to articulate criticisms and advocate for "national" interests reflects a dynamic form of political engagement that transcends geographic borders.

The UMD has also stated that it "would like Macedonia... to not have unresolved issues with any of its neighbors, including Bulgaria" (ibid). This is a very important statement, and one that needs to be observed holistically, rather than simply semantically. It is very important that Diaspora organizations such as the UMD recognize the important role they can undertake in the process of dispute resolution as well as sustainable reconciliation. It is clear from its statements, that the UMD recognizes that it can voice its displeasure and offer potential remedies as means of overcoming and or preventing bilateral disputes.

Additionally, the work of the Macedonian Patriotic Organization (MPO), the oldest formal organization of Macedono-Bulgarians in North America, offers another clear example of a diaspora organization playing an active role in resolving a bilateral dispute. The MPO has historically been viewed as pro-Bulgarian due to its affirmation of the Bulgarian character of Macedonians and the region of Macedonia itself (Sinadinovski, 2023; Lebamoff, n.d.). Since its founding in 1922, the MPO has promoted the idea that Macedonians are descendants of the various ethnic groups within the historical and geographical borders of Macedonia, reflecting a broader, more inclusive understanding of identity (Macedonian Patriotic Organization, 2023). This approach emphasizes unity among Macedonians, regardless of whether they identify as having Bulgarian roots or ethnic Macedonians. In its ongoing efforts, the MPO works to "end the polarization" between different factions within the Macedonian diaspora, particularly those who identify as Macedonians with Bulgarian heritage and those who simply see themselves as ethnic Macedonians (Macedonian Tribune, 2024). The organization's focus on bridging the divide between these two identities represents a conscious attempt to create common ground within the diaspora, despite the often-contentious debate surrounding identity in the region (Republika, 2024). In this sense, diaspora organizations can be regarded as mediators and drivers of reconciliation. As mentioned previously with the example of the UMD, through its inclusive approach, the MPO provides an example of how diaspora organizations can contribute to resolving disputes by

advocating for unity and understanding, even when contentious identity issues are at play.

A concrete example of constructive diaspora diplomacy can be extracted from the MPO's statement regarding a hateful comment made by a wing division of the MPO itself (MPO, 2024). Notwithstanding the MPO's historical views on North Macedonia, the diaspora organization has demonstrated unity amongst its Bulgarian as well as Macedonian members, stating that "*hatred only breeds more hatred and violence and believe we can resolve our differences with respectful, sincere, honest and civil negotiations and discussions*" and that it "*unequivocally condemns and distances itself from [the] hateful language and derogatory remarks*" (Ibid).

3. Creative Approaches to Diaspora Diplomacy

3.1. Joint Diaspora Business Forums

As demonstrated by the 2020 Briefing of the Balkan Forum, one of the most promising avenues for diaspora cooperation is through joint business forums that bring together entrepreneurs, investors, and business owners. This could be adapted for the present scenario and connect both the Bulgarian and Macedonian diasporas. Organizing economic forums in key global cities like New York, London, and Sydney would provide a platform for discussions on mutual economic interests, helping to foster business partnerships in industries such as technology, agriculture, tourism, and renewable energy (The Balkan Forum, 2020; ICPMD, 2023). The main point for these forums would be to highlight the material benefits of cooperation, demonstrating how both countries can gain economically by working together - a stark example is the railway project connecting the two countries, the so-called Corridor 8 - with the overarching hope being that diaspora members can shift the conversation away from historical and political conflicts and instead emphasize the potential for shared prosperity.

3.2. Cultural Exchange Programs Led by Diasporas

Cultural exchange programs are another powerful tool for improving relations between Bulgaria and North Macedonia. On a governmental level the importance of this type of cooperation has already been stressed, and shown to transcend political parties, with subsequent governments pledging to continue previous efforts (BNR, 2024). A notable example is the "COSMOPOLITAN JOURNEYS" program which brought together "the Embassies of Greece, North Macedonia, and Bulgaria for a promising program exploring connections between traditional music" (Sephardic Heritage International DC, 2022). These events foster greater understanding and appreciation of each other's cultures and also help the younger

generation of diaspora members reconnect with their heritage. As stressed previously, diaspora members, by virtue of physical distance from the problem area, can set aside historical and political revanchism and focus on reconnecting with their roots and learning about cultural similarities.

3.3. Youth Diaspora-Led Initiatives

The diaspora-led engagement has been emphasized as an important vehicle for reconciliation between the two nations, particularly second-generation members, since they are often deeply connected to their ancestral roots while also being shaped by the values of their host countries (UMD, 2016). As such, diaspora-led youth programs could focus on nurturing the next generation of leaders who are committed to fostering positive change. These initiatives could include summer camps, leadership training, and mentorship programs designed to instill values of cooperation and mutual understanding.

3.4. Academic and Research Collaborations

Diaspora members involved in academia and research can also play a critical role in bridging the gap between Bulgaria and North Macedonia through joint research initiatives as per Siar's research (2014) which views "diaspora knowledge transfer... as contributing to...both countries". Scholars from both diaspora communities could collaborate on projects aimed at resolving historical disputes and promoting reconciliation - this would need to complement the already existing Joint Multidisciplinary Expert Commission established under the Treaty of Friendship, Good-Neighbourliness, and Cooperation between Bulgaria and North Macedonia. Such committees could follow the good example of the Franco-German reconciliation after the Second World War.

3.5. Remittances funded development projects

Both the Bulgarian and Macedonian diasporas contribute significantly to their home countries through remittances (Petreski, 2019). These financial contributions could be strategically directed toward joint development projects, particularly in regions along the Bulgaria-North Macedonia border. A good example to follow is the joint UNDP, IOM, UNECE, and EBRD initiative "*Green Finance Facility*" which targets "returnees and remittance recipients who are getting the possibility to invest in renewable energy and energy efficiency solutions" in North Macedonia (IOM, 2022). By investing in infrastructure projects, renewable energy initiatives, or social enterprises in these cross-border areas, diaspora members could help promote economic interdependence between the two nations - for example, Chris

Pavloski, a Macedonian immigrant in Canada, seeking to invest in North Macedonia's digitalization efforts (MIA, 2024).

3.6. *Diaspora Media Collaboration*

Scholars agree that in today's globalized world, media plays a crucial role in shaping public perceptions and narratives (Happer & Philo, 2013; Muna Almaududi Ausat, 2023). By focusing on positive stories and promoting dialogue, this media collaboration could counteract the often polarized and negative narratives that otherwise dominate the public discourse. One possibility could be a joint media platform run by members of the Bulgarian and Macedonian diasporas which would ideally serve as a bridge for better understanding between the two countries. A good example to follow would be the SEENPM project⁵ which encourages collaboration among media professionals and activists to counter polarization and promote dialogue in South Eastern Europe (SEENPM, 2023).

4. The Challenge of Nationalism

One of the principal challenges facing diaspora diplomacy is the existence of entrenched nationalistic narratives in the home countries (Kyuchukov, 2022). These narratives, often rooted in historical grievances, territorial claims, or ethnic distinctions, can dominate public discourse and obstruct attempts at reconciliation or cooperation (ibid). In countries like Bulgaria and North Macedonia, nationalism frequently influences political rhetoric, media coverage, and public opinion, reinforcing divisive ideologies and making dialogue difficult (ibid). Nationalist factions may accuse diaspora members of abandoning the home country's position, labeling them as traitors or outsiders who no longer understand the domestic political context (Smith et al., 2010). Diaspora members who attempt to engage in peace-building efforts frequently face intense backlash from hardline nationalist groups - in both countries. These groups often view any attempts at compromise or cooperation as a betrayal of their country's historical or territorial claims. For example, in the context of Bulgaria and North Macedonia, efforts by diaspora members to promote cultural or historical reconciliation may be seen as undermining national pride or giving legitimacy to the other side's perspective on contested issues.

---

⁵ Our Media: A civil society action to generate media literacy and activism, counter polarisation and promote dialogue.

5. Conclusion

Because diaspora communities are more distanced from the direct political and territorial disputes that dominate their home countries, they are often better positioned to take a broader, less polarized view of the situation. This relative detachment from the local conflicts allows them to propose innovative and pragmatic solutions that might not be possible within the more charged political environment of the home country. Instead, they can focus on common goals, such as economic development, cultural exchange, or regional stability, that are in the best interests of both countries. Whether through organizing dialogue forums, supporting educational exchanges, or lobbying for bilateral agreements, diaspora members can approach these efforts without pressures to maintain the nationalistic view of allegiance to nationhood. Furthermore, by focusing on concrete outcomes - such as economic growth, cultural enrichment, or regional stability - diaspora members can demonstrate that their involvement is motivated by a genuine desire to improve conditions for all parties involved, not by political or ideological agendas. As individuals who understand the culture, history, and identity of their homeland but who are also exposed to the diverse perspectives of their host countries, diasporas can serve as bridges between conflicting nations.

Initiatives such as joint business forums, cultural exchange programs, and academic collaborations can foster economic cooperation, cultural reconciliation, and youth engagement, shifting the focus from conflict to collaboration, placing the Bulgarian and Macedonian diaspora communities in a prime position to act as mediators in a context where nationalistic narratives often dominate. Despite the aforementioned obstacles, diaspora members' access to global networks and their ability to operate outside of the immediate political environment offers them a unique platform for proposing neutral, solution-based approaches. Thus, it can be concluded that diaspora diplomacy remains an underutilized mechanism that holds the promise of reshaping the relationship between Bulgaria and North Macedonia.

ЛИТЕРАТУРА / LITERATURE

- About the project (15.11.2024). *SEENPM* <https://seenpm.org/about-the-project>
- Banengai-Koyama, T., & Kluge, L. (2023). Diasporas and political instability. *Diaspora Studies* 16(3): 311-336. <https://doi.org/10.1163/09763457-bja10058>
- BNR. (2024). Bulgaria and North Macedonia to continue joint cultural calendar. *BNR*, 17.2.2024. Available at: <https://bnr.bg/en/post/102021369/bulgaria-and-north-macedonia-to-continue-joint-cultural-calendar>, Accessed: 15.11.2024.
- Britannica (2024). Diaspora. *Encyclopaedia Britannica*, 25.1.2024. Available at: <https://www.britannica.com/topic/diaspora-social-science>, Accessed: 15.11.2024.

- Brown, K. (1998). Whose will be done? Nation and generation in a Macedonian family. *Social Analysis: The International Journal of Social and Cultural Practice* 42(1): 110–131. <https://www.jstor.org/stable/23171745>
- Burgess, K. (2014). Unpacking the diaspora channel in new democracies: When do migrants act politically back home? *Studies in Comparative International Development* 49(1): 13–43. <https://doi.org/10.1007/s12116-014-9151-5>
- Council of Europe (2024). 5th opinion on Bulgaria. *Council of Europe*, 29.5.2024, Available at: <https://rm.coe.int/5th-op-bulgaria-en/1680b1c747>, Accessed: 15.11.2024.
- Dimoski, A. (2024). Mickoski meets representatives of ‘Rumble,’ ‘Cantor Fitzgerald,’ ‘Trump’ corporation. *MIA*, 22.7.2024, Available at: <https://mia.mk/en/story/mickoski-meets-representatives-of-%E2%80%98rumble-%E2%80%98cantor-fitzgerald-%E2%80%98trump-corporation>, Accessed: 15.11.2024.
- Fidanoski, L. (2021). Early Neolithic in North Macedonia and Bulgaria: Geographical and cultural relations. *International Journal of Archaeology* 9(1): 11–44. [https://doi.org/10.26493/2350-5443.9\(1\)11-44](https://doi.org/10.26493/2350-5443.9(1)11-44)
- G. Lebamoff. An American Macedonian (15.11.2024). *Pro Maceodnia*. http://www.promacedonia.org/en/gl/gl_6.html
- Happer, C., & Philo, G. (2013). The role of the media in the construction of public belief and social change. *Journal of Social and Political Psychology* 1(1): 321–336. <https://doi.org/10.23668/psycharchives.4761>
- ICMPD. (2023). Diasporas’ contribution to the socio-economic development in the Western Balkans (ECONDIAS). *ICMPD*, 12.5.2023. Available at: https://www.icmpd.org/file/download/59585/file/ECONDIAS%2520Policy%2520Brief_FINAL.pdf, Accessed: 15.11.2024.
- IOM. (2022). UNDP, IOM, UNECE, EBRD, and the Government of North Macedonia will be implementing a Green Finance Facility to improve air quality and combat climate change in North Macedonia. *IOM North Macedonia*, 12.2.2022. Available at: <https://north-macedonia.iom.int/news/undp-iom-unece-ebrd-and-government-north-macedonia-will-be-implementing-green-finance-facility>, Accessed: 15.11.2024.
- Jovica, S. (2023). The significance of the Macedonian diaspora. *University Goce Delchev: Student’s Social Science Journal* 16: 1–15.
- Kyuchukov, L. (2022). Where history crosses politics: Relations between Bulgaria and the Republic of North Macedonia. *EIRI BG*, 2.1.2022, Available at: <https://eiri.bg/publikacii-iimo/where-history-crosses-politics-relations-between-bulgaria-and-the-republic-of-north-macedonia/>, Accessed: 15.11.2024.
- Macedonian Patriotic Organization. (2023). MPO bylaws. *Macedonian Patriotic Organization*, 2.9.2023, Available at: <https://uma113.p3cdn1.secureserver.net/wp-content/uploads/2023/09/2023-MPO-Bylaws.pdf>, Accessed: 15.11.2024.
- Macedonian Tribune. (2024). Macedonian Tribune. October edition. *Macedonian Tribune*, 3.10.2024. Available at: https://uma113.p3cdn1.secureserver.net/wp-content/uploads/2024/10/MT_Oct2024-1.pdf, Accessed: 15.11.2024.
- MPO. (2024). Statement regarding content of Corridor 8. *MPO Blog*, 24.9.2024. Available at: <https://corridor8.blogspot.com/2024/09/mpo-statement-regarding-content-of.html>, Accessed: 15.11.2024.

- Muna Almaududi Ausat, A. (2023). The role of social media in shaping public opinion and its influence on economic decisions. *Technology and Society Perspectives (TACIT)* 1(1): 35–44. <https://doi.org/10.61100/tacit.v1i1.37>
- Petreski, M. (2019). Exploring diaspora contribution to North Macedonia's development. *Southeastern Europe* 43(3): 304–320. <https://doi.org/10.1163/18763332-04303005>
- Republika English. (2024). Macedonian Patriotic Organization issues a call for reconciliation. *Republika English*, 5.9.2024, Available at: <https://english.republika.mk/news/macedonia/macedonian-patriotic-organization-issues-a-call-for-reconciliation>, Accessed: 15.11.2024.
- Sephardic Heritage International DC. (2022). Cosmopolitan journeys through traditional & Jewish music in the Balkan countries. *Sephardic Heritage International DC*, 1.5.2022. Available at: <https://shindc.org/cosmo2/>, Accessed: 15.11.2024.
- Siar, S. (2014). Diaspora knowledge transfer as a development strategy for capturing the gains of skilled migration. *Asian and Pacific Migration Journal* 23: 299–323. <https://doi.org/10.1177/011719681402300303>
- Sinadinovski, V. (2018). The uncomfortable truth about the Macedonian Political Organization. *Pollitecon.com*, 2018, Available at: <https://www.pollitecon.com/Assets/Ebooks/The-Uncomfortable-Truth-about-the-Macedonian-Political-Organization.pdf>, Accessed: 15.11.2024.
- Sinadinovski, V. (2023). Why the MPO's reconciliation attempts will fail. *Medium*, 16.11.2023, Available at: <https://medium.com/@vsinadin/why-the-mpos-reconciliation-attempts-will-fail-4af030fec7aa>, Accessed: 15.11.2024.
- Smith, D. A., Leoussi, S. A. & Gal, A. (2010). *The Call of the Homeland. IJS Studies in Judaica*. Leiden-Boston: Brill.
- Taslakian, E., Garber, K., & Shekherdimian, S. (2021). Diaspora engagement: A scoping review of diaspora involvement with strengthening health systems of their origin country. *Global Health Action* 15. <https://doi.org/10.1080/16549716.2021.2009165>
- Tzirakis, D. (2019). Diaspora as a diplomatic tool in the era of new diplomacy. *Linkoping University*, 10.6.2019, Available at: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1429519/FULLTEXT01.pdf>, Accessed: 15.11.2024.
- UMD. (2016). MALC2016 asserts the importance of Macedonian diaspora youth engagement. *UMD Team*, 20.6.2016. Available at: <https://umdiaspora.org/malc2016-asserts-the-importance-of-macedonian-diaspora-youth-engagement>, Accessed: 15.11.2024.
- United Macedonian Diaspora. (2024). UMD: Macedonia-Bulgaria agreement is unconstitutional and contradictory. *United Macedonian Diaspora*, 27.7.2017. Available at: <https://umdiaspora.org/umd-macedonia-bulgaria-agreement-is-unconstitutional-and-contradictory>, Accessed: 15.11.2024.
- Western Balkans diaspora: Opportunities for the region (2020) *The Balkan Forum* <https://2018.thebalkanforum.org/file/repository/Diaspora.pdf>